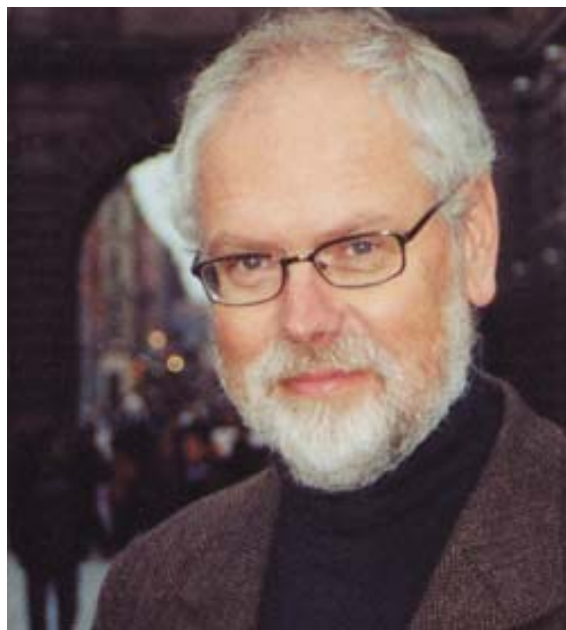

17 omöjliga krav - Miljöpartiets första regeringsförhandlingar

Intervju: Mikael H Nyberg

Inger Schörling och Claes Roxbergh

Gruppledare i den första gröna riksdagsgruppen.
Claes är sedan 1992 kommunalråd i Göteborg och
Inger sitter nu sin andra mandatperiod som
ledamot av Europaparlamentet.

miljöpartiet de gröna

denna text är hämtad från boken maskrosbarn- miljöpartiets första 20 år.
red: mikael h nyberg
gröna böcker 2001

Den 4 oktober 1988 öppnade riksdagen igen, efter sommaruppehåll och valrörelse, och för första gången på 70 år skulle ett nytt parti inta sina platser i kammaren. Miljöpartisterna tågade till riksdagen från kansliet på Urvädersgränd på Söder i Stockholm, ackompanjerade av sambabandet "Banancompaniet", och med flockar med journalister och fotografer i hasorna. Det var feststämning och de tjugo nya gröna ledamöterna var stolta, fulla av energi och redo att röra om bland de andra försoffade partierna och i den byråkratiska riksdagsförvaltningen. Men snart tvingades Carl Frick, Åsa Domeij, Kjell Dahlström, Jill Lindgren och de andra att inse att verkligheten inte var så enkel och att livet som riksdagsledamot långt ifrån är den dans på rosor som många kanske tror. Ständiga förhandlingar och kompromisser i utskotten, inget reellt inflytande i riksdagen, informella nätverk att stängas mot och de ständiga krockarna mellan de visionära idéerna och dagspolitiken blev deras nya vardag. Hur var det egentligen?

Claes: Det gäng som kom in i riksdagen var det verkliga "underdoggänget", det var pionjärerna som hade danats av att hela tiden få motstånd. Åren innan riksdagsinträdet var väldigt tuffa och en ständig kamp i motvind. Den första riksdagsgruppen var ett gäng aktivister - energiska och duktiga på att skriva och tala. Lysande talare. Men de hade liten parlamentarisk erfarenhet, ofta inte ens från kommun- eller landstingspolitik.

Inger: Vi hade gått ut hårt i valrörelsen och talat om hur annorlunda det skulle bli om Miljöpartiet kom in i riksdagen, att vi skulle vara ett annat slags politiker. Men det byggde till stor del på en vanföreställning om hur riksdagen fungerade. Det fick vi äta upp sen, när vi kom in och fastnade i utskottsarbetet och insåg hur svårt det är att hinna med att delta i alla debatter.

Claes: En del av miljöpartisterna hade svårt att finna sig till rätta med de spelregler som gällde och kom på kant med ledamöter från andra partier i sina utskott. Att man måste spela efter reglerna, annars gör man sig omöjlig, var en av de saker som våra ledamöter fick lära sig. Men de vann mer och mer respekt med tiden och blev senare riktigt bra behandlade, även av de andra partierna.

Inger: Riksdagsförvaltningen var fulla av beundran över hur bra vi faktiskt klarade jobbet. Vi blev väldigt väl bemötta av dem och administrationen. Eiven riksdagens talman, Thage G Peterson, var mycket hjälpsam och korrekt i sitt bemötande av oss. Han bjöd på en mängd informella kontakter och kom med många goda råd, något som vi hade stor nytta av. Det var till och med så att Lars Tobisson, som precis som jag satt i talmanskonferensen, anklagade talmannen för att gå småpartiernas ärenden och för att gynna oss, till exempel vid debatter.

Det skrevs ganska mycket i tidningarna om riksdagsledamöternas klädsel. Miljöpartisterna beskrevs som dåligt klädda, men själva framhärdade de tjurigt att de minsann inte tänkte anpassa sig. Carl Frick sa till exempel till Expressen att han i sin första debatt i kammaren tänkte ha kavajen över axeln och sen ta av sig den när han gick upp i talarstolen.

Inger: Det var inte bara kläderna. Journalisten Malin Siwe hade gått runt och intervjuat andra riksdagsledamöter och fått en kommentar av någon om att vi var så smutsiga. Det var helt otroligt! Men klädfrågan blev också en liten gimmick och en protest från en del av oss eftersom det var så mycket uppståndelse kring den. Det blev en sorts identitet som några anammade för att utmärka sig gentemot de övriga ledamöterna. Självt fick jag i stället kritik från de egna leden för att jag klädde mig för elegant!

miljöpartiet de gröna

denna text är hämtad från boken maskrosbarn- miljöpartiets första 20 år.
red: mikael h nyberg
gröna böcker 2001

Claes: Innan vi kom in fanns det bara en informell klädkod i riksdagen, men sedan bestämde talmanskonferensen att man var tvungen att bära kavaj i kammaren. Fast kofta gick bra, bara den hade slag (det var då begreppet ”kofta med schlaug” myntades). Senare gjorde Dagens Nyheter en undersökning av vilka Miljöpartiets riksdagsledamöter egentligen var, och deras artikel visade då att vi var det parti som faktiskt hade den högsta andelen disputerade akademiker och många med adlig bakgrund. Bara fint och bildat folk med andra ord!

Nya okända språkrör

Hur skulle ni beskriva den första riksdagsgruppen? Var det ett gäng naiva individualister eller fungerade den verkligen som ett lag?

Claes: Det var i stor utsträckning tjugo frifräsare. Den första gruppen bestod mycket mer av individualister än senare gröna riksdagsgrupper. Vilket nog berodde på att det var så tufft för partiet i början, det här var de personer som hade överlevt de första hårda åren. Och som jag nämnde tidigare hade man dessutom väldigt liten erfarenhet från annat parlamentariskt arbete. Stämningen i gruppen var bra, men det var en väldig konkurrens och en del hårda tag. Folk både grät och smällde i dörrar på mötena.

Inger: Vi hade mycket kul och en stark sammanhållning men det var också en hel del tjuvnyp. Många jobbade och slet så hårt de kunde men fick ändå skit från sina egna. Dessutom var vi inte ett team från början, alla kände ju inte varandra. Och det var inte bara nya ledamöter - det fanns ingenting. Vi skulle också bygga upp ett helt nytt kansli från grunden. Och snabbt skulle det gå, riksdagsarbetet väntade ju inte på att vi skulle finna en organisation.

Claes: Det här var människor som var helt hängivna sin uppgift, som gav allt av sig själva. Det fanns inte tid att tänka på andra eller att försöka vara snälla mot varandra. Och man ställde stora krav på sig själv, vi var ju den första gröna riksdagsgruppen och skulle åstadkomma så mycket, och kände därför ofta en väldig frustration över harvandet i utskotten.

Miljöpartister har alltid varit skeptiska till journalister och media. Samtidigt som många i början glatt ställde upp på diverse ”jipporeportage” och roliga bilder. Och en del har också varit ganska flitiga med att utnyttja pressen för sin egen skull, till exempel Dagens Nyheters debattsida. Vilken inställning hade ni till media?

Claes: Vi var väldigt duktiga på att hantera media, både före valet och senare. Problemet var att många blev så kompis med media att man glömde bort att de även ska vara en kritisk granskare. En del ledamöter tog också allting ganska personligt, i dag har vi lärt oss bättre att skilja på politikerrollen och privatpersonen.

Inger: Vi blev också bortskämda med att det alltid skrevs så mycket om oss - de andra partierna var väldigt avundsjuka på att vi fick så mycket utrymme i media. Sen, när vi inte fick lika mycket plats längre, blev många besvikna.

Enligt de dåvarande reglerna fick inte språkrören sitta i riksdagen, och därför valdes nya, okända, språkrör direkt efter riksdagsinträdet.

Samtidigt som till exempel Per Gahrton, Birger Schlaug, Eva Goës och Åsa Domeij, som redan var etablerade namn, dessutom fick en riksdagsplattform. Vilka problem medförde det

miljöpartiet de gröna

denna text är hämtad från boken maskrosbarn- miljöpartiets första 20 år.
red: mikael h nyberg
gröna böcker 2001

här för partiet?

Claes: Vi hade ett möte med politiska utskottet (PU) innan valet där vi bestämde att de som satt i PU och blev invalda i riksdagen skulle avgå ur utskottet. Sen kom nästan alla i PU in i riksdagen, så hela partiledningen skulle nyrekryteras. De som då kom efter var väldigt oerfarna. Och då språkrören saknade förankring i riksdagsgruppen kom de att i hög grad köra sina egna race.

Inger: Vår organisation gjorde det svårt för journalisterna att veta vilka de skulle vända sig till, och många visste dessutom inte vilka språkrören var - delvis eftersom vi bytte dem ganska ofta. Vi gruppledare satt i riksdagen, där allt dagspolitiskt händer, och därför kom journalisterna till oss. Problemet för oss var att om vi inte uttalade oss just när journalisterna ville ha en kommentar, så var chansen liten att de skulle gå till språkrören, och då skulle det ju inte bli något reportage alls.

Mycket tid och energi under mandatperioden gick åt till att bråka om vilka som hade makten i partiet, och vilka som borde ha den. Det fanns ett flertal riksorgan, till exempel politiska utskottet, förvaltningsutskottet, tidningsutskottet, förtroenderådet och lilla och stora valgruppen. Alla med olika, och i vissa fall oklara, mandat och uppgifter. Politiska utskottet och riksdagsgruppen enades därför om att ersätta den tidigare informella brobyggargruppen med en ledningsgrupp (som till en början kallades gruppen gruppen, då man inte kunde enas om namn). Vilka var det egentligen som bestämde?

Claes: Det varierade över tiden. Möjligtvis kunde vi som satt mitt i allt detta veta vem som hade inflytande vid en viss tidpunkt, men medlemmarna hade ju inte en chans att identifiera var makten och ansvaret låg någonstans.

Inger: Ledningsgruppen, brobyggargruppen och gruppen gruppen kom alla till därför att man insåg att det måste finnas någon sorts styrande funktion. Det var ett försök att samla makten, vilket ingen hade gjort tidigare.

Claes: Det har alltid i partiet funnits en id" om att minoriteter ska vara överrepresenterade. Detta ledde då till att ett fåtal kunde få mycket makt och till exempel blockera beslut i riksdagsgruppen.

Inger: De som utgav sig för att vara genuina gräsrotter, eller påstod sig företräda dem, fick alltid tolkningsföreträde eftersom frågan om elitstyre var så infekterad. Och riksdagsgruppen hade inte speciellt hög status i partiet, vilket blev tydligt när både förtroenderådet och politiska utskottet kallades in - då hade vi inte mycket att säga till om!

Riksdagsgruppen råkade ut för en del "affärer", bland annat en debatt om socialdarwinism och giftampull på fångar (se också kapitlet "Från koftor och sovsäck..."). Den ledamot som då hamnade i blåsväder frystes i princip ut av gruppen. Hur hanterade ni det?

Claes: Problemet var att det inte bara var en felsägning eller en olycklig formulering. Kent Lundgren som gått ut med förslaget höll också fast vid det i senare intervjuer. Gruppen bestämde då att han inte skulle sitta kvar i justitieutskottet. Om Kent hade ångrat sig hade det inte varit något problem, men när han upprepade budskapet var det nödvändigt för oss att göra en markering.

miljöpartiet de gröna

denna text är hämtad från boken maskrosbarn- miljöpartiets första 20 år.
red: mikael h nyberg
gröna böcker 2001

Inger: Jag gick då in som ordinarie i justitieutskottet (i april 1990) och i stället erbjöd vi honom flera andra alternativ. Men eftersom han bara ville sitta i just det utskottet var det svårt att göra så mycket, och därför förblev han utskottslös resten av mandatperioden.

Den omöjliga önskelistan

I februari 1990 hamnade regeringen Carlsson i en allvarlig kris och man hotades av nyval om man inte fick igenom ett åtstramningspaket innehållandes strejkstopp, lönestopp, prisstopp, hyresstopp och kommunalt skattestopp. Miljöpartiet var det enda parti som visade sig vara villigt att förhandla om en överenskommelse. Varför?

Inger: Sakpolitiskt så ville vi, som ifrågasättare av tillväxtsamhället, sanera ekonomin. Vi var på ideologiska grunder för allt utom strejkstoppet. Riksdagsgruppen hade en ganska realistisk syn på läget, vi hade haft genomgående diskussioner om sakfrågorna och var i huvudsak överens om nödvändigheten i att kyla ned den svenska ekonomin. Vi ville ta ansvar för budget och samhällskostnader och inte skjuta skulden på framtiden.

Claes: Problemet var att det i partiet fanns, och fortfarande finns, en dualism mellan att vara en maktfaktor och att samtidigt verka som opinionsbildare. Det var många som ville att vi i stället skulle bli mer av en ny naturskyddsförening.

De gröna lade fram en lista med sjutton punkter, med allt från slopad moms på basmat till stopp för JAS, Öresundsbron och en kärnkraftsreaktor. Enligt Dagens Nyheter var det punkter man ”noga valt ut i strategiskt syfte för att slå mot veka livet på Socialdemokraterna”. Hur gick det till när listan sattes ihop?

Claes: Det var egentligen förtroenderådet som hade satt ihop en önskelista över vad man ville få igenom. Sen kunde vi naturligtvis inte driva hela listan i förhandlingarna, det var uppenbart för de flesta. Och jag och Inger, som förhandlade, var lite generade över den långa listan.

Inger: När det gällde JAS, Öresundsbron och en kärnkraftsreaktor visste vi att det fanns en splittring inom Socialdemokraterna. Men så här i efterhand kan jag se att det hade varit svårt att stoppa JAS eller Öresundsbron. Vad vi kanske kunde ha fått igenom var färre flygplan, en hårdare miljöprövning av bron och möjligtvis stopp för en reaktor.

Claes: Vi fick faktiskt ett bud på 6 miljarder kronor - 5 miljarder till kollektivtrafik och 1 miljard till energibesparingar. Vilket ju är klart jämförbart med vad vi fått igenom på senare år i samarbetet med regeringen och Vänsterpartiet!

Inger: Det var den här sortens vågmästarställning som vi hade väntat på hela tiden. Men samtidigt fanns det en rädsla över att om vi nådde fram till en uppgörelse så skulle vi bli indefinierade och betraktas som medlöpare till Socialdemokraterna.

Vad var det då som gjorde att det inte blev en överenskommelse?

Inger: Vi var vågmästare i den meningen att Socialdemokraterna var tvungna att ha stöd av ett annat parti för att få majoritet. Tillsammans hade mp och s 176 röster, det vill säga en marginal på en röst för majoritet. I budet ingick därför att hela gruppen skulle ställa upp. När så två ledamöter, Kaj Nilsson och Ragnhild Pohanka, gick ut under de inledande

miljöpartiet de gröna

denna text är hämtad från boken maskrosbarn- miljöpartiets första 20 år.
red: mikael h nyberg
gröna böcker 2001

förhandlingarna och förklarade att de tänkte rösta emot, var det egentligen redan över.

Claes: Vi hade bestämt att vi inte skulle gå ut och säga något i media men när Ragnhild och Kaj ändå gjorde det blev de andra i gruppen ganska sura för att de redan i förväg förstört möjligheterna. Lite tillspetsat kan man säga att de två som inte ville ha förhandlingar bestämde hur det skulle bli. Hela makten låg hos dessa två personer.

Inger: På det förtroenderåd som extrainkallades var inställningen att vi skulle ha hela listan och inget annat. Bara pengarna var för lite. Kanske kunde avvecklingen av en kärnkraftsreaktor ha fått med Ragnhild och Kaj, men nu gick det ju inte eftersom de redan gått ut i media.

Claes: Vi hade trots allt lyckats förhandla bort strejkstoppet men det var LO som sedan fick äran av det eftersom gruppen ändå sa nej till förslaget.

Inger: Hade vi gjort den där uppgörelsen hade vi kanske varit ett helt annat parti i dag. Miljöpartiet och miljöalternativet i svensk politik hade fått en helt annan trovärdighet genom att från början visa att vi kunde uppnå politiska resultat. Vi hade så stora förväntningar på oss.¹

Under de tre första åren i riksdagen lade Miljöpartiet nästan 2000 motioner. Men då man inte fick vågmästarställning var inflytandet i riksdagen inte så stort som man hoppats på. Vilken var den största framgången och vilken var den största besvikelsen?

Claes: Vi fick igenom en höjning av anslagen till järnvägar och fixade också ett paket som innehöll bland annat en professur i humanekologi. Det var också en del mindre saker, när regeringen inte fick genom ett förslag med hjälp av Vänsterpartiet eller något annat parti kunde det hända att de kom till oss.

Inger: Vi lyfte in miljö- och tillväxtfrågor i riksdagsdebatten, fick de andra partierna att debattera och ta ställning - alla motioner vi skrev debatterades ju i utskotten och i kammaren. Men sen lade vi också grunden till Miljöpartiets hela politik genom att vi omsatte våra visionära handlingsprogram till realpolitik. Substitutionsprincipen² var så klart också en framgång, likaså riksdagens beslut att föra in miljökonsekvenser i nationalräkenskaperna (så kallat ”grönt BNP-mått”).

Claes: Den stora besvikelsen var naturligtvis att vi inte lyckades sy ihop en överenskommelse om stoppaketet.

Var det bra eller dåligt att Miljöpartiet inte fick vågmästarställning? Så här i efterhand, anser ni att den riksdagsgruppen hade varit mogen eller hade orkat med att axla en vågmästarroll?

Inger: Vi hade inte klarat av det, vi var inte mogna för att hantera en vågmästarställning. Över huvud taget hade vi svårt att skapa en enighet i gruppen. Vi hade ju ett kalastillfälle som vi inte lyckades utnyttja.

Vilken är er förklaring till att Miljöpartiet 1991 åkte ur riksdagen?

Claes: En av orsakerna till att det gick så dåligt var att vi inte lyckades åstadkomma något genombrott som grön maktfaktor. Det fanns en diskussion i partiet om hur mycket vi skulle

miljöpartiet de gröna

denna text är hämtad från boken maskrosbarn- miljöpartiets första 20 år.
red: mikael h nyberg
gröna böcker 2001

sträva efter makt - vilket var förödande för oss. Dessutom ägnade vi mycket tid åt att bråka om till exempel vilken reklambyrå vi skulle ha, i stället för att diskutera politik.

Inger: Många miljöpartister körde sina egna race, vilket skapade en bild av oss som oeniga. Några drev ganska orealistiska krav, som till exempel att flytta riksdagen till Boden eller att lägga ner kärnkraften omedelbart. Samtidigt var vi mycket flitiga på Dagens Nyheters debattsida med olika utspel, ofta om den egna politiken. Birger Schlaug satt till exempel hemma i Vingåker och skrev egna debattartiklar som en oberoende grön debattör. Sammantaget gjorde detta att vi verkade väldigt splittrade och oense.

Claes: Partiets försvarsomröstning³ skrämde många väljare, också många av våra egna, och dessutom tvingades vi dela upp oss i två läger. Många lämnade, eller hotade med att lämna, partiet och till exempel så var jag och Åsa Domeij på Gotland strax före valet för att försöka förmå avdelningen att stanna kvar i Miljöpartiet.

Inger: Vi var livrädda för att verka annorlunda, verka flummiga. Samtidigt som det ju var just annorlunda vi ville vara.